

TÜRKÇEDE KULLANILAN DİLBİLİMİ TERİMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

H. Ömer KARPUZ¹

Giriş

Terim konusu bilindiği gibi bilimsel çalışmaların en temel konusudur. Bir kavramı tek ve kesin bir terimle karşılamak bilimsel çalışmaların sağlıklı yürütülmesinde çok önemlidir. Türkçedeki dilbilimi terimlerine ve bunların kullanılışlarına baktığımızda kavram-terim ilişkisinin çok sağlıklı işlediğini ve büyük sorunlar barındırdığını görmekteyiz. Özellikle bir kavram için birden çok sayıda terimin kullanılması ciddi bir sorundur ve bilimselliğe oldukça zarar vermektedir. Ben bu bildiride bu sorunu işlemeye çalışacağım. Konuyla ilgili bulgularımı, endişelerimi ve düşüncelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Önce böyle bir konuda çalışma düşüncemin nereden kaynaklandığını açıklamak istiyorum. Uzun zamandan beri, genel olarak dille ve özel olarak Türkçeyle ilgili makale, bildiri ve kitaplarda karşılaştığım dil yanlışlarıyla ilgileniyorum. Bir araştırmacının çalışma malzemesi ve bulgularının çokluğundan dolayı sevinmesi gerekirken ben çok üzülüyorum. Son zamanlarda bunun çok önemli bir konu olduğuna, gündeme getirilmesi ve tartışılması gerektiğine inanmaya başladım. Dille ilgili bir araştırma veya inceleme yazısında dilin yanlış kullanılmasını hoş görmenin mümkün olamayacağını, dili iyi kullanamayanların dille ilgili yayınlar yapmasının çelişkili, yanlış ve tehlikeli bir davranış olduğunu düşünüyorum. Dil yanlışları yapan bir dil uzmanı, başka alanlardaki dil yanlışlarını nasıl düzeltebilir ve hangi yüzle böyle bir işe kalkışabilir?

Yakın geçmişte bu düşüncemde haklı olduğumu gösteren bir olay yaşadım. Görev yaptığım Pamukkale Üniversitesi'nde 9-11 şubat 2006 tarihinde *Bilgi teknolojileri Kongresi IV Akademik Bilişim 2006* başlıklı, geniş katılımlı ve çok oturumlu bir toplantı düzenlendi. Toplantıda Türkçenin bilgisayarda incelenmesi ve işletilmesini konu edinen birkaç bildiri sunumu izledim. Bu bildirileri sunanlar, genel olarak Türkçeyi pek iyi kullanamadılar. Bu durum, Türk dili ile ilgilenen birisi olarak beni üzdü. Bunların bilgisayar programlamacı ya da bilgisayar mühendisi olduklarını ve bildirilerini hazırlarken de herhangi bir dil uzmanından destek almadıklarını öğrenince biraz rahatladım ama yine de hoş bir durum değildi.

Son günlerde bilgisayarlı dil incelemelerinde kullanılan iki sözcüğün, yukarıda sözünü ettiğim bildiri sunumlarında da kullanıldığını gördüm. İşte bu iki sözcük beni terimlerle ilgili bu bildiriye hazırlamaya yöneltti.

Sözcükler, *külliyat* ve *derlem* sözcükleridir. Bunlar, son zamanlarda bilgisayarlı dil çalışmalarında sıkça geçen İngilizce *corpus* sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır. Önemli bir kavram için terim yapılmaya çalışılan bu iki sözcük, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te şöyle açıklanmıştır:

külliyat : is. (*külliya:t*) Ar. *Kulliyât esk.* Bir yazarın bütün eserlerini içeren dizi...(TDK, TS, 2005)

derlem : is. Koleksiyon.(TDK, TS, 2005)'dur.

Ayrıca aynı sözlükte İngilizce *corpus* sözcüğü de *korpus* biçiminde madde başı olarak verilmiş ve şöyle açıklanmıştır:

korpus is. Fr. *Corpus* Konu külliyatı. (TDK, TS, 2005)

Külliyat ve *derlem* sözcükleri, yukarıdaki açıklamalarında da görüldüğü gibi daha önceleri şimdi yüklendikleri görevlerine pek uygun olmayan görevlerde kullanılırken bugün çok önemli bir görevde

¹ Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

terim olarak kullanılmaktadırlar.

Corpus karşılığında Türkçede daha önce *örneklem* ve *bütüncü* sözcükleri kullanılıyordu. Hatta kimi bilim insanları bunları kullanmaya devam ediyorlar. Bunlardan *örneklem* sözcüğü TDK Türkçe Sözlük'te yer alırken *bütüncü* sözlüğe alınmamıştır:

Örneklem : is. sos. Bir araştırmada bütünü anlamak için bütünden seçilen araştırma tekniklerinin uygulanacağı grup.(TDK, TS, 2005)

Bütüncü : [Alm. korpus] [Fr.,İng. corpus]: Bir dil olayını incelemek amacıyla araştırmacının derlediği sözlü ya da yazılı örnekler bütünü. (B. Vardar, 1980)

Burada görünen durum şudur ki, *korpus* sözcüğünü kullananları da göz önüne alırsak aynı kavram, beş ayrı sözcükle karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu durum, yanlış ve çok tehlikelidir; gelecekte büyük sorunların oluşmasına, ayrılma ve bölünmelere neden olacaktır. Bilim ve eğitimde bizi böyle bir yanlışla sürüklemeye hiç kimsenin hakkı yoktur.

Birçok bilim, sanat ve uygulama alanında olduğu gibi dilbilimi alanında da uzun zamandır aynı anlam ve görevlerde ayrı terimlerin kullanılmasından dolayı birçok bilim insanının rahatsızlık duyduğunu ve bunu yüksek sesle seslendirdiğini ve gündeme taşıdığını çoğumuz biliyoruz.

Benzer sorunlar, dil felsefesi ve Türkçe eğitimiyle ilgili araştırmalarda da sıkça görülmektedir. Temel özellikleri bakımından doğrudan bizim çözümlenmemiz gereken sorunları çözümlenemediğimiz için boşluklar oluşmuştur. Ne yazık ki Türkçeyle ilgili birçok sorun bugün temel olarak alanla ilgisi olmayanlarca, daha önemlisi dili pek tanımayanlarca yürütülen çalışmalarla çözülmeye çalışılmaktadır.

Çağdaş dilbilimi yöntemlerini kullanmadığımız sürece dilimizle ilgili sorunları çözmemiz mümkün değildir. Bir yandan yarım-yamalak, eksik-gedik diğer yandan aktarma, çevirme ve yinelemeden öte gidilememiş araştırma ve incelemelerle oyalanıp dururuz. Özellikle bilimsel çalışmaların temelini oluşturan terim konusunda sorunları çözümlenmemiş bir alanda verimlilik ve gelişmeden söz etmek mümkün değildir.

Bu bildiriye hazırlamaya karar verdiğimde Türkçe dilbilimi terimlerini konu edinen ve burada beni dinleyen hemen bütün meslektaşlarımın da bildiği birçok sözlük ve kitaba güvenmiştim. Bu kitaplardan yararlanarak dil araştırmalarında terimlerin kullanılışında yaşanan ayrılık, aykırılık ve yanlışlıkları belirleyip burada gündeme getirerek belki bir kısım ayrılık, aykırılık ve yanlış kullanımın önüne geçmek için katkıda bulunurum diye düşünüyordum. Onlarca kitapta Türkçede kullanılan terimlerin güvenilir ve sağlam bir biçimde kayda alındığını düşünüyorum ve bunları taban olarak alıp bilimsel araştırmalarda kullanılışları ile ilgili bir araştırma yapmayı düşünüyordum. Gelin görün ki hiç de başlangıçta düşündüğüm gibi olmadı.

Araştırmamda terim olmadıkları halde birçok sözcüğün, bu sözlüklerde terim olarak gösterildiğini, kimi terimlerin yanlış açıklandığını ve örneklendirildiğini, aynı kavram için sandığımın çok üstünde -iki-dokuz- terimin var olduğunu gördüm ve üzuldüm. Daha üzücüsü, yalnızca yabancı sözcüklere karşılık değil Türkçe sözcüklere karşılık da aynı görevde çok sayıda terim oluşturulmuş olmasıdır.

Terimleri gözden geçirdiğim sözlüklerde aynı kavram karşılığında dokuz farklı terimin kullanıldığını söyledim. Bu durum, abartılı görünmesin. Şimdi hepinizin yakından tanıdığımı düşündüğüm bu örneklere birlikte bakalım:

Kapantılı(lar) BV, Patlamalı(lar) BV, Patlamalı Sesteş TB, Patlayıcı Ünsüz ZK, VH, Süreksiz Sessiz TNG, Süreksiz Sesteş TB, Süreksiz Ünsüz AT, VH, Süreksiz Konsonant ME

Birilerinin yukarıdaki terimleri beğenmeyip *kapantılı*, *patlamalı*, *patlayıcı*, *süreksiz* tamlayan değişkenlerin *sesteş*, *ünsüz*, *konsonant*, *sessiz* tamlanan değişkenlerle oluşturabileceği diğer edincisel örnekleri (*kapantılı ünsüz*, *kapantılı sessiz*, *kapantılı konsonant*, *kapantılı sesteş*, *patlamalı ünsüz*, *patlamalı sessiz*, *patlamalı konsonant*, *patlayıcı sesteş*, *patlayıcı sessiz* ve *patlayıcı konsonant* örneklerini)

de kullanabileceğini düşünürsek aynı kavramı on sekiz ayrı terimle karşılama durumu ortaya çıkacaktır.

Buna benzer bir durumu, *Titreşimli= tonlu= yumuşak= sedalı= ötümlü* tamlayan değişkenlerinin *ünsüz= sessiz= konsonant= sesteş* tamlanan değişkenlerle birleştirilmesiyle oluşturulan terimlerde de görmek mümkündür:

Titreşimli(ler)= tonlu(lar)= yumuşak(lar)= sedalı(lar)= ötümlü(ler)=

titreşimli ünsüz = titreşimli sessiz = titreşimli konsonant = titreşimli sesteş =

tonlu ünsüz = tonlu sessiz = tonlu konsonant = tonlu sesteş =

yumuşak ünsüz = yumuşak sessiz = yumuşak konsonant = yumuşak sesteş =

sedalı ünsüz = sedalı sessiz = sedalı konsonant = sedalı sesteş =

ötümlü ünsüz = ötümlü sessiz = ötümlü konsonant = ötümlü sesteş

Ses tellerinin titreşmesiyle oluşan sesleri anlatmak için verdiğim bu otuz terim örneği belki biraz abartılı ama bu terimlerin dokuz tanesi benim incelediğim sözlük ve kitaplarda kullanılmıştı. Sanıyorum bu otuz biçimin yarıya yakını bugün kullanılmaktadır. Bu durum, çok ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Bir kavram karşılığında kullanılan iki-üç terimi insanların öğrenmesi mümkün görülebilir ancak aynı kavramın onlarca karşılığını öğrenmek ve sağlıklı bir bilimsel iletişimde bulunmak mümkün değildir.

Bir dilbilimi terimleri sözlüğü veya dilbilgisi kitabı yazan birisinin öncelikle *sözcük* ile *kavramı* birbirinden ayırması ve onların nelerin karşılığı olarak kullanılması gerektiğini herkesten iyi bilmesi gerekir. Ama gelin görün ki terimlerle ilgili birçok sözlükte ve kimi dilbilgisi kitaplarında bu sözcükler ve görev alanlarının sınırları birbiriyle karıştırılmıştır. Dilin, dilbilimciler ve dil araştırmacıları için hem nesne hem araç olduğunun ayırılmasına varılmamıştır. Terim olmadığı halde birçok sözcük terim olarak gösterilmiş ve açıklanmaya çalışılırken saçmalanmıştır. Kimi temel terimlerin tanımları bile yanlış yapılmıştır.

Bilimsel araştırmalarda veri aktarımı, bulgu, inceleme, değerlendirme ve çıkarımları, kural ve kuramları iyi bir biçimde ortaya koymak, yayın yapabilmek için dili çok iyi kullanmak gerekir. Bilimsel bir dilde terimler çok önemli bir yer tutarlar. Bu yüzden onların oluşturulması ve kullanımında çok özenli davranmak gerekir. Özellikle bizlerin, dille ilgili bilimsel çalışmalar yapanların gerek dil kullanımına gerekse buna bağlı olarak terimlerin oluşturulması ve kullanımına diğer bilim alanlarında çalışanlardan çok daha özenli davranması gerekir.

Terimlerin özel adlarla ya da doğrudan adlarla karıştırıldığına daha önceleri tanık olmuştum. Bu bildiriye çalışırken bu karıştırmaları doğrudan dille uğraşan uzman kişilerde ve bilim insanlarında da görmüş olmam beni gerçekten şaşırttı ve üzdü. Bu durumu sıradan kişilerde sorun olarak değerlendirmeyebilirsiniz ancak akademik düzeyde, eğitim-öğretim edimlerinde ve daha önemlisi bilimsel yayınlarda kabul etmek mümkün değildir. Hoş ben burada kimseyi zan altında bırakmak istemiyorum ancak yanlışlığı görmezden gelmek, yeni yanlışları çağıracaktır.

Terim sözcüğünün ne anlama geldiği ve neyi karşıladığının tam olarak anlaşıldığı hususunda işte bu yüzden ciddi endişelerim oluştuğu için TDK Türkçe Sözlük'te *terim* sözcüğünün karşılığını aktarmak istiyorum:

terim is. 1. Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, istilâh... 2. *man.* Geleneksel mantıkta özne veya yüklem. 3. *mat.* Cebirsel bir anlatımda + veya - işaretleri arasında bulunan parçalardan her biri. 4. *mat.* Bir denklemde = işaretinin iki yanındaki anlatımlardan her biri. 5. *mat.* Bir kesrin pay ve paydasından her biri, had.

Açıklamalardan da görüleceği gibi *terim* sözcüğü ağırlıklı olarak matematik alanında terim olarak kullanılan bir sözcüktür. Bizi onun daha genel olarak açıklanmış 1. karşılığı ilgilendirmektedir. Eski karşılığı istilâh olan bu sözcüğün batı dillerinde kullanılan Latince kökenli *terminus* "sınır, son"

sözcüğüne benzetilerek bugünkü derle(mek) sözcüğünün Eski Türkçedeki biçimi *ter*-(<*tir*-) eylem tabanından /-Im/ ad yapım ekiyle yapıldığını Sayın H. Zülfiyar belirtmektedir.(H.Zülfiyar, 1991; 20) Ben burada onun yapısal geçmişi ve nasıl oluşturulduğundan çok karşıladığı nesnel gerçeklikler ve bunların kavramsal karşılıklarının derin özelliklerinin anlaşılıp anlaşılmaması üzerinde durmak istiyorum.

Terimler konusunu başlangıçta anlamlandırma ve adlandırma edimleri sınırları içinde ele almak gerekir. Düşünsel ve bilimsel eylemler, varlık alemini oluşturan öğelerin derin yapı, işlev, oluşum ve özelliklerini dizesel, dizimsel ve kurgusal boyutlarıyla ortaya çıkararak anlamlandırmak içindir. Adlandırma ise bir yandan bu eylemleri kolaylaştırmak diğer yandan bu eylemlerle ilgili bulguların, sonuçların belgelenmesi, kayda geçirilmesi ve daha önemlisi kullanılır kılınması aşamalarındaki en önemli edimlerdenidir. İşte terimler bu aşamada karşımıza çıkar.

Bir dildeki normal kullanımları sırasında sözcüklerin temel görevlendirilmeleri yanında üst görevler de yüklenmeleri dilin çağrışımsal gelişmişliği için oldukça önemlidir. Çağrışımsal gelişim ve değişimler, özellikle edebi sanatlar alanında sık görülür ve normal bir olaydır; ancak çok görev yüklenmiş sözcüklerin terim olarak kullanılması oldukça tehlikelidir. Çünkü terimlerin görevleri çok belirgin ve kesin olmak zorundadır. Zaten terimlerin işlem bakımından çok geniş ve zengin, kaplam bakımından dar ve yoksun görevli olmaları çok önemli ve dikkat edilmesi gerekli bir konudur. Şimdi tam burada sormak gerek : *kavramlarla, sözcükleri, nesnelere birbirinden ayıramayanlar, onların derin yapısal, işlevsel ve görevsel güçlerini nasıl ayıracaklardır?* Elbette ki ayıramayacaklardır. Nitekim öyle olmuştur ve birçok terim açıklamasında, örneklendirilmesinde ve hatta terim olarak görevlendirilmesinde yanlış düşülmüştür. Örneğin *ağız, dudak, boğaz* gibi anatomi terimlerinin dilbilim terimleriyle ilgili sözlüklerde yer alması doğru değildir.

Terimlerle ilgili çalışmalar ve geçmişi konusunda sayın H. Zülfiyar ve Z. Korkmaz ayrıntılı bilgiler vermektedirler. (Z.Korkmaz, 2003, IX-XIV) Ben burada bunları tekrar etmek istemiyorum. Ancak ulaşabildiğim yayınlardan belirlediğim Dilbilim terimlerinin sayısal, kaynak dil, eşgörevlilik ve kullanım-bilgisel değerlerini sizlerle paylaşmak istiyorum.

Terimlerle ilgili yaptığım araştırmada aynı kavramı karşılamak için birden çok sayıda –iki-dokuz- arasında terimin var olduğunu belirlediğimi söylemişim. Yukarıdaki *korpus, örneklem, bütüncü, külliyat* ve *derlem* örneklerinde olduğu gibi ve ayrıca Türk Lehçelerinde kullanılan karşılıklar da eklendiğinde bu sayı yer yer yirmiyi geçebilmektedir. Bir kavram karşılığında bu kadar çok sayıda aynı görevli terimle sağlıklı bilim ve eğitim-öğretim yapılması mümkün değildir. Şimdi dilbilimi kavramlarının terimlerle karşılaşma nicelikleri konusunda bir tablo sunmak istiyorum:

KAVRAMLARIN TERİM KARŞILIKLARI		SAYI		ORAN	
TEK TERİMLE KARŞILANANLAR		254		0,252	0,470
ÇOK TERİMLE KARŞILANANLAR	İKİ TERİMLİ	189	189x2=378	0,500	0,748
	ÜÇ TERİMLİ	51	51x3=153	0,203	
	DÖRT TERİMLİ	31	31x4=124	0,165	
	BEŞTEN ÇOK TERİMLİ	16	(8x5)+(4x6)+(1x7)+(1x8)+(2x9)=97	0,123	
	ARA TOPLAM	287	752	1.000	
TOPLAM TERİM		1006		1,000	0,530
TOPLAM KAVRAM		541	1.000		

Tablo-1 : Dilbilimi Kavramlarının Terimlerle Karşılama Nicelikleri

Biz araştırmamızda dilbilimi ve dilbilgisi terimleriyle ilgili tanınan temel sözlükleri ve birkaç dilbilgisi kitabını tarayarak toplam 541 dilbilimsel kavram belirledik. Aslında alanla ilgili yabancı kitap ve sözlüklerle diğer Türkçe dilbilgisi kitapları, bildiri ve makaleler taranarak sayının artırılması mümkündür ancak bir bildirinin sınırlarını zorlayacak bir çalışma olacağından ve belirli bir kısmı seçmediğimiz için ortalama değerlerin yakın çıkacağını düşündüğümüzden bu kadarıyla yetindik.

Tablodaki rakamlardan da görülebileceği gibi 541 temel dilbilimi kavramının tek terimle karşılananlarının sayısı 254 tür. Bunun oranı yaklaşık %47'dir. Buna karşılık geriye kalan 287 kavram karşılığında birden çok terim kullanılmaktadır. Bunun oranı yaklaşık %53'tür. Bu oldukça önemli bir orandır. Toplam 287 kavram karşılığında 752 terim kullanılmaktadır. Bu durum, dilbilimsel iletişimde yani dille ilgili bilimsel verilerin aktarımında zorluğa ve kalite düşüklüğüne neden olmaktadır. Ayrıca alandaki yöntemsel ve terimsel bilgi düzeyinin düşüklüğü de düşünüldüğünde Türkiye'deki dil araştırmalarındaki kalitenin düzeyi gerçekten endişe verici durumdadır diye düşünüyorum.

Aslında tek terimle karşılaşma oranının daha düşük olması mümkündür ancak bugün artık çoğunluğun tek karşılık olarak kullandığı *abartma, adlandırma, açıklama cümlesi, birleşik ad, belirtili nesne, geniş zaman, ortak yüklem, özel dil, sıfat* gibi birçok terimin yerine hala terkedilmiş ve unutulmuş eski yahut kabul görmemiş ve tutmamış yeni bir karşılığı kullanan tutucu ve ayrımcı tavırlarını sürdürenlerin kullandığı *mübalâğa, isimlendirme, tavsif cümlesi / açıklama tümcesi, mürekkep isim, malum meful, muzari / geniş sürem, müşterek fiil, hususi lisan, önad* karşılıklarını değerlendirmeye almadık. Zaten terimlerin %75lik kısmını eşgörevli iki-dokuz terimin oluşturması bile moralimizi bozmaya yetmiştir. Bir kavramın bu denli çok sözcükle karşılandığı bir alanda sağlıklı bilimsel çalışma yapmak ve bilgi üretmek ve aktarmak çok zordur.

Türkçede kullanılan dilbilimi terimleriyle ilgili bu araştırmada terimlerin hangi dillere ait olduklarını ve bunların sayısal değerlerini de belirlemeye çalıştım. Bu bilgileri içeren kaynak dil özelliklerini gösteren şu tabloyu da sizlerle paylaşmak istiyorum:

KAYNAK DİL(LER)	GEÇİŞ SAYISI	GEÇİŞ ORANI
Türkçe	601	0,597
Arapça	66	0,066
Fransızca	20	0,020
Farsça	2	0,002
Almanca	2	0,002
Arapça-Türkçe	261	0,259
Türkçe-Almanca	24	0,024
Farsça-Türkçe	10	0,010
Türkçe-Fransızca	7	0,007
Yunanca-Arapça	4	0,004
Arapça-Fransızca	3	0,003
Farsça-Arapça-Türkçe	2	0,002
Türkçe-Yunanca	2	0,002
Yunanca-Türkçe	1	0,001
Farsça-Arapça	1	0,001
TOPLAM	1006	1,000

Tablo-2 : Türkçe Dilbilimi Terimlerinin Kaynak Dillere Göre Dağılımı

Tablodan da görülebileceği gibi 1006 terimin 601 tanesi Türkçe'dir. Bunların oranı yaklaşık %60'tur. Yabancı dillerden Türkçeye geçen sözcüklerle Türkçe sözcüklerin birleştirilmesiyle oluşturulan terimleri de göz önüne aldığımızda bu oranın yaklaşık %75 e ulaştığı görülmektedir. Bu sevindirici bir rakamdır ancak yukarıda da değindiğimiz gibi aynı kavramı karşılamak için yabancı kökenli terimlerin yanında çok sayıda Türkçe eşgörevli terimin de kullanılması bu sevincimize gölge düşürmektedir.

Gelişmiş bir toplum olmanın en belirgin özelliği özellikle eğitim, bilim ve sanat gibi üst kurumlarla ilgili iletişimin sağlıklı ve gelişmiş düzeyde olmasıdır. Bunu ancak güçlü ve gelişmiş bir dille gerçekleştirebiliriz. Türk diliyle ilgili araştırmalarda daha terimsel birliğimizi bile sağlayamadığımız gerçeğini düşünürsek işimizin bir hayli zor olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Bunun sorumluluğunu kimseye yükleyemeyiz. Hepimiz ciddi olarak öncelikle terim sorununu çözmeye çalışmak zorundayız.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Kaynaklar

- 📖 BANGUOĞLU, Tahsin, 1974, Türkçenin Grameri, İstanbul.
- 📖 ÇOTUKSÖKEN, Yusuf, 1992, Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü, İstanbul.
- 📖 EDİSKUN, Haydar, 1985, Türk Dilbilgisi, İstanbul.
- 📖 ERGİN, Muharrem, 1980, Türk Dil Bilgisi, İstanbul.
- 📖 GENCAN, Tahir Nejat, 1979, Dilbilgisi (4. baskı), Ankara.
- 📖 HATİPOĞLU, Vecihe, 1982, Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü (4. baskı), Ankara.
- 📖 HENGİRMEN, Mehmet, 1999, Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara.
- 📖 KORKMAZ, Zeynep, 1992, Gramer Terimleri Sözlüğü, Ankara.
- 📖 NASKALİ, Emine Gürsoy, 1997, Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu, Ankara.
- 📖 TOPALOĞLU, Ahmet, 1989, Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, İstanbul.
- 📖 VARDAR, Berke, 1988, (Berke Vardar yönetiminde ekip çalışması), Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, İstanbul.
- 📖 YURTERİ, Meltem (Gürel), 1999, Türk Dilbilgisi Kitaplarındaki Terim Farklılıkları (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- 📖 ZÜLFİKAR, Hamza, 1991, Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları, Ankara.